

} { SDA
Olympiáda
kritického
myslenia

Prázdný test

školské kolo ZŠ 24/25

Obsah dokumentu

Obsah dokumentu.....	2
Názory a fakty.....	3
Over TikTok video.....	4
Vyber vhodný nadpis.....	5
Zisti pôvod obrázkov.....	6
Over článok.....	8
Pojmy - mediálna gramotnosť.....	10
Kauzalita a korelácia.....	14
Podprahová reklama.....	17
Časti argumentu - spájačka.....	18
Napiš vlastný argument.....	19

Názory a fakty

Teória

? Doplň pojmy *faktické tvrdenie* a *názor* do nasledujúcich viet:

1. ____ je niečo, čo sa dá overiť alebo dokázať. Vieme zistiť, či je to pravda.
2. ____ je to, čo si niekto myslí alebo cíti. Nemôžeš to dokázať ako pravdivé alebo nepravdivé, lebo každý môže mať iný pohľad.

Odpoveď:

Prax - rozhovor v školských novinách

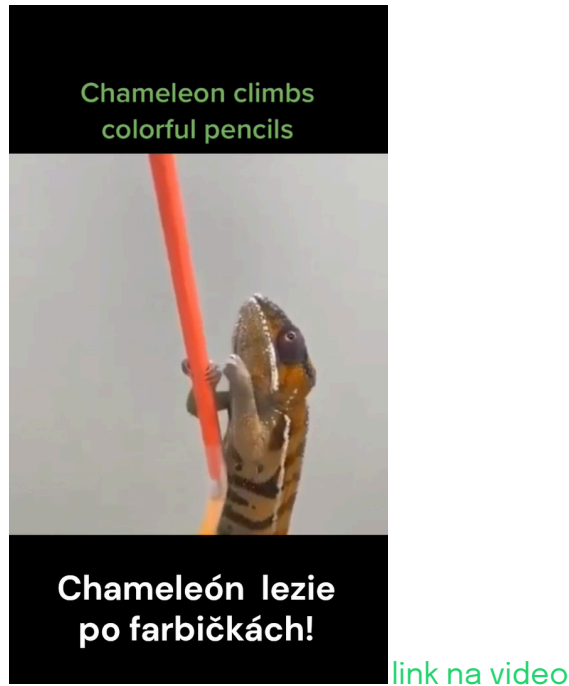
? Predstav si, že si moderátor alebo moderátorka školských novín a vedieš rozhovor s expertkou na školské obedy. Tvojou úlohou je rozlíšiť, kedy expertka hovorí fakty a kedy hovorí vlastný názor.

1. "Väčšina žiakov na školských obedoch necháva zeleninu na tanieri."
2. "Zdravé obedy obsahujú veľa zeleniny, ovocia a celozrnných produktov."
3. "Školské jedálne by mali zaviesť viac bezmäsitých jedál."
4. "Mne obedy v školskej jedálni nikdy nechutili, a preto som ich nejedla."

Odpoveď:

Over TikTok video

Pozri si nasledujúce virálne video na TikToku a odpovedz na otázky:

? Čo platí o video?

- a) Video je skutočné
- b) Video je digitálne upravené
- c) Video je celé vytvorené umelou inteligenciou

Odpoveď:

? Ktoré tvrdenie je pravdivé?

- a) Chameleóny v skutočnosti nedokážu meniť farbu
- b) Chameleóny menia farbu podľa farby prostredia, aby sa zamaskovali
- c) Chameleóny menia farbu podľa emócií (stres, vzrušenie...)
- d) Chameleóny menia farbu náhodne

Odpoveď:

Vyber vhodný nadpis

Vyber nadpisy, ktoré sedia ku krátkej správe. Môže byť viac než 1 správna odpoveď.

Videohry a násilie

V novom výskume sa tím vedkýň snažil zistiť, či hranie násilných videohier spôsobuje, že sa mladí ľudia stanú agresívnejšími. Zistili, že hranie týchto hier nezvyšuje násilie v reálnom živote, ale môže ovplyvniť, ako ľudia reagujú na stres. Napriek tomu sa názory na túto tému stále líšia.

Nadpisy:

- a) Násilné videohry robia mladých agresívnejšími, tvrdia vedkyne
- b) Nový výskum: Videohry nevedú k násiliu, ale ovplyvňujú správanie pri strese
- c) Násilné hry sú bezpečné: Nová štúdia dokazuje, že nemajú vplyv na hráčov
- d) Vedkyne jednoznačne zničili mýtus o škodlivosti videohier! Neuveríš, čo zistili

Odpoveď:

Vyber nadpisy, ktoré sedia ku krátkej správe. Môže byť viac než 1 správna odpoveď.

Influenceri a zdravé stravovanie

Influencerka s miliónom sledovateľov na Instagrame nedávno propagovala diétu, ktorá sľubuje, že každý, kto ju vyskúša, schudne 5 kg za týždeň. Niektorí odborníci varovali, že takáto diéta je nezdravá a môže mladých ľudí vystaviť zdravotným rizikám. V komentároch pod jej príspevkom sa mnohí mladí ľudia pýtali, či to naozaj funguje a či je bezpečné ju skúsiť.

Nadpisy:

- a) Influencerka propaguje nebezpečnú diétu, odborníci varujú
- b) Tajomstvo úspechu influencerky odhalené: Takto sa jej darí chudnúť!
- c) Odborníci kritizujú influencerku: zahráva sa so zdravím mladých ľudí
- d) Sociálne siete sú škodlivé pre zdravie mladých, upozornili odborníci

Odpoveď:

Zisti pôvod obrázkov

Prečítaj si nadpis článku a rozhodni, ktoré z obrázkov sa k nemu hodia:

V tomto slovenskom meste behal po uliciach medved!

Nadpis článku je vymyslený pre účely tejto úlohy.

Obrázky je možné stiahnuť pre potreby zistenia správnych odpovedí.

? Čo platí o obrázku 1?

- a) obrázok je skutočný a hodí sa k nadpisu článku
- b) obrázok je skutočný, ale nehodí sa k nadpisu článku
- c) obrázok je fotomontáž
- d) obrázok je vytvorený umelou inteligenciou

Odpoveď:

? Čo platí o obrázku 2?

- a) obrázok je skutočný a hodí sa k nadpisu článku
- b) obrázok je skutočný, ale nehodí sa k nadpisu článku
- c) obrázok je fotomontáž
- d) obrázok je vytvorený umelou inteligenciou

Odpoveď:

? Čo platí o obrázku 3?

- a) obrázok je skutočný a hodí sa k nadpisu článku
- b) obrázok je skutočný, ale nehodí sa k nadpisu článku
- c) obrázok je fotomontáž
- d) obrázok je vytvorený umelou inteligenciou

Odpoveď:

Over článok

Prečítaj si nasledujúci článok a odpovedz na otázky:

O tomto vitamíne sa málo hovorí, ale - ak ho nemáte, môžete aj vykrvacať!

16.10.2024 18:00
O tomto vitamíne sa málo hovorí, ale - ak ho nemáte, môžete aj vykrvacať!
vysetrenie.sk

? Článok spomína 4 príznaky nedostatku vitamínu K. Ktorý z príznakov je v článku spomínaný ako prvý?

Odpoveď:

Nadpis článku upozorňuje, že pri nedostatku vitamínu K človek môže aj vykrvacať. V článku v odstavci o zvýšenom krvácaní potom spomína 4 možné prejavy neschopnosti tela správne zrážať krv.

? Ktorý zo spomínaných prejavov jednoznačne potvrdzuje nadpis článku?

- a) ľahko vznikajúce modriny
- b) krvácanie z nosa alebo ďasien
- c) dlhšie krvácanie po poranení
- d) u žien veľmi silné menštruácie
- e) ani jeden z uvedených prejavov

Odpoveď:

? Vyhľadaj, kto je autorom/autorkou článku a o aké zdroje sa článok opiera.

Odpoveď:

? Je možné dohľadať bližšie informácie o kvalifikácii autora/autorky článku?

- a) áno
- b) nie

Odpoveď:

? Je možné v článku dohľadať konkrétne zdroje, z ktorých autor/autorka čerpal/čerpala?

- a) áno
- b) nie

Odpoveď:

Pojmy - mediálna gramotnosť

? Nasledovné termíny prirad' k definíciám: Satira, dezinformácia, Falošné správy, hoax, misinformácia

1. _____ sú zámerne vytvorené nepravdivé informácie, ktorých cieľom je klamať alebo manipulovať.
2. _____ sú nesprávne alebo neúplné informácie, ktoré sú šírené omylom, nie s úmyslom škodiť.
3. _____ sú nepravdivé informácie, ktorá sa šíri virálne, často cez sociálne siete.
4. _____ je forma humoru, ktorá využíva prehnané alebo vymyslené situácie na kritiku spoločenských a politických tém.
5. _____ sú nepravdivé alebo skreslené informácie, ktoré sa tvária ako dôveryhodné spravodajstvo.

Odpoveď:

Pozri si nasledujúce príspevky na sociálnych sieťach a urči, ktorý pojem sa najviac hodí na daný príspevok.

? Ktorý pojem najlepšie vystihuje tento príspevok?

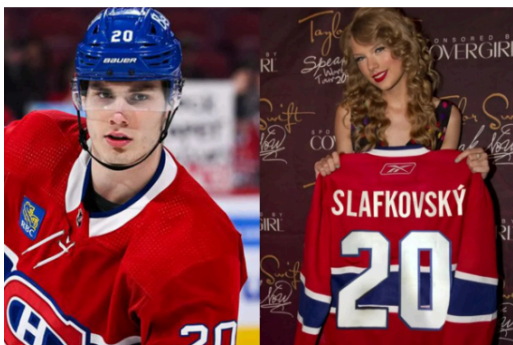
- A) Hoax
- B) Falošná správa
- C) Satira
- D) Pravdivá správa

Odpoveď:

? Ktorý pojem najlepšie vystihuje tento príspevok?

Katka Križanová

74 likes

Katka Križanová OMG, moja obľúbená speváčka podporila môjho obľúbeného hokejistu! To je aké milé, veľmi ma to potešilo #slafkovsky #swiftie

[View all 7 comments](#)

včera

- A) Falošné správy
- B) Dezinformácia
- C) Misinformácia
- D) Pravdivá správa

Odpoveď:

? Ktorý pojem najlepšie vystihuje tento príspevok?

86 3

Liked by [redacted] and others

spravys.rtvsk.sk Súčasný americký prezident Joe Biden je skúsenejší a predvídateľnejší ako jeho predchodca Donald Trump, povedal v rozhovore šéf Kremľa Vladimir Putin podľa agentúry TASS.

Na otázku, kto by bol na čele Spojených štátov pre Rusko lepší, Putin odvetil, že Biden. Moskva je podľa slov ruskej hlavy štátu pripravená spolupracovať s kýmkoľvek, koho si Američania túto jeseň do Bieleho domu zvolia.

„Je to skúsenejší, predvídateľnejší človek, je to politik starej formácie,“ povedal na adresu súčasného demokratického prezidenta USA Bidena šéf Kremľa v rozhovore s novinárom kanála Rossija-1 Pavlom Zarubinom.

- A) Falošné správy
- B) Pravdivá správa
- C) Hoax
- D) Dezinformácia

Odpoveď:

? Ktorý pojem najlepšie vystihuje tento príspevok?

[\(link na video\)](#)

- A) Falošné správy
- B) Misinformácia
- C) Satira
- D) Dezinformácia

Odpoveď:

Kauzalita a korelácia

V tejto úlohe sa naučíš, prečo "korelácia nie je hneď aj kauzalitou" a najmä, čo tieto dva pojmy znamenajú.

Na úvod trochu teórie:

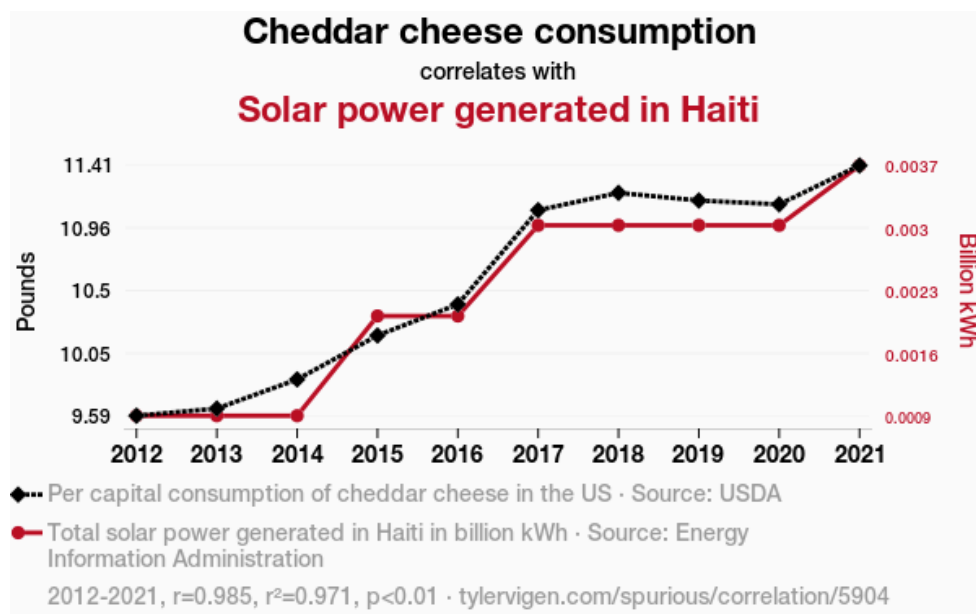
Kauzalita je vzťah medzi dvoma javmi, kde jeden jav (príčina) spôsobuje druhý jav (dôsledok). Napríklad, keď stlačíme vypínač, zapne sa svetlo – tu je jasná príčina (stlačenie vypínača) a dôsledok (rozsvietenie svetla). Kauzalita znamená, že jeden jav priamo ovplyvňuje druhý.

Korelácia znamená, že medzi dvoma javmi existuje súvislosť, ale neznamená to, že jeden spôsobuje druhý. Korelácia hovorí len o tom, že sa dva javy často vyskytujú spolu, ale nemusia byť priamo prepojené. Napríklad, ak zistíme, že čím viac zmrzliny ľudia jedia, tým viac ľudí chodí na kúpalisko, existuje tu korelácia – tieto dva javy sa vyskytujú spolu, no jeden druhý nespôsobuje. Skutočný dôvod, prečo sa oba javy dejú súčasne, je teplé počasie, ktoré spôsobuje chuť na zmrzlinu aj túžbu ísť na kúpalisko.

Jednoducho povedané, **kauzalita je o príčine a následku**, zatiaľ čo **korelácia je o tom, že sa dva javy dejú spolu, no nemusia byť priamo prepojené**.

Príklad 1: Syr a slnečná energia

Graf ukazuje vývoj dvoch javov: spotrebu syra čedar (čiernou) a tvorbu solárnej energie na Haiti (červenou).

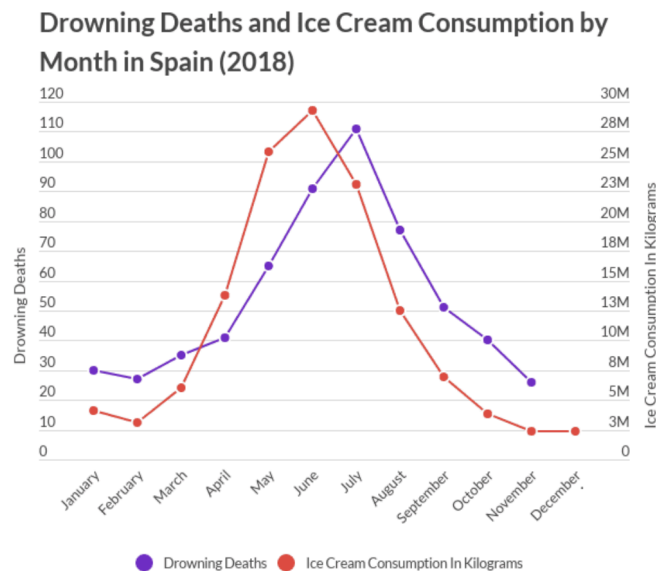
Preštuduj si graf a na základe toho urči, ktoré tvrdenia sú pravdivé.
Môže byť viac než 1 pravdivé tvrdenie.

- Ak by rozdiely medzi javmi v roku 2014, 2018 a 2019 neboli tak veľké, išlo by o kauzalitu.
- Graf je príkladom korelácie.
- Vývoj oboch javov spolu koreluje, no nie je zjavná logická príčina, ktorá by ich kauzálne spájala.
- Spotreba čedaru nedokáže ovplyvniť výrobu energie zo solárnych zdrojov na Haiti.

Odpoveď:

Príklad 2: Zmrzlina v Španielsku

Graf ukazuje mesačný vývoj dvoch javov v Španielsku v roku 2018: úmrtia utopením (fialovou) a spotrebu zmrzliny (oranžovou).

? Preštuduj si graf a na základe toho urči, ktoré tvrdenia sú pravdivé. Môže byť viac než 1 pravdivé tvrdenie.

- Graf je príkladom kauzality.
- K tomu, aby sme mohli s určitosťou povedať, že ide o koreláciu, nemáme dostatok informácií.
- Vysoká spotreba zmrzliny v júni 2018 je príčinou zvýšenia počtu tragicky utopených v mesiaci júl 2018.
- Graf neobsahuje konkrétne prepojenia zobrazených javov, preto ide o koreláciu.

Odpoveď:

? Najvyššie hodnoty oboch javov sú podľa grafu v letných mesiacoch. Čo môže byť dôvodom, že oba javy dosahujú maximum práve v tomto období?

- V lete je najvyššia spotreba zmrzliny, pri ktorej konzumácii je zvýšené riziko utopenia.
- Skrytou príčinou je teplé počasie, lebo vtedy sa konzumuje najviac zmrzliny a aj chodí najčastejšie potápať.
- Je to náhoda.

Odpoveď:

Príklad 3 - fajčenie a rakovina pľúc

Text nižšie sa zameriava na dva javy: vplyv fajčenia tabaku na ľudské telo a mieru rizika vzniku rakoviny pľúc.

Pravdepodobnosť, že ľudia, ktorí fajčia cigarety, dostanú rakovinu pľúc alebo na ňu zomrú, je 15 až 30-krát vyššia ako u nefajčiarov. Dokonca aj fajčenie niekoľkých cigariet denne alebo príležitostné fajčenie zvyšuje riziko vzniku rakoviny pľúc. Čím viac rokov človek fajčí a čím viac cigariet denne vyfajčí, tým viac sa riziko zvyšuje.

? Na základe prečítaného textu urči, ktoré tvrdenia sú pravdivé. Môže byť viac než 1 pravdivé tvrdenie.

- Text nie je príkladom kauzality.
- Následkom vzniku rakoviny pľúc je fajčenie.
- Fajčenie tabaku je možnou príčinou vzniku rakoviny pľúc.
- Fajčiari trpia častejšie na rakovinu pľúc ako nefajčiari, čo je následkom ich zvyku fajčiť.

Odpoveď:

Zdroje:

- [Graf 1 - čedar a solárna energia](#)
- [Graf 2 - zmrzlina a leto](#)
- [Text - fajčenie](#)

Podprahová reklama

Obrázok vyššie zachytáva scénu z populárneho seriálu *Stranger Things*, kde hlavná postava sedí za stolom a myslou hýbe plechovku Coca-Coly.

? Prečo tvorcovia seriálu umiestnili plechovku Coca-Coly do scény?

- a) Pretože tvorcovia seriálu chceli, aby sa diváci zamysleli nad dopadmi Coca-Coly na zdravie.
- b) Pretože Coca-Cola je najobľúbenejší nápoj herečky.
- c) Pretože Coca-Cola zaplatila za to, aby sa jej produkty objavovali v seriáli.
- d) Ide o náhodu, žiadny skrytý účel za tým nie je.

Odpoveď:

? Aký vplyv môže mať opakované videnie takýchto scén na divákovo správanie?

- a) Divák si podvedome začne produkty spájať s pozitívnymi sociálnymi situáciami, čo môže ovplyvniť ako sa rozhodne pri nakupovaní.
- b) Divák si vybuduje voči značke odolnosť a bude ju ignorovať.
- c) Divák si produkty všimne, ale nebudú ho zaujímať, keďže nejde o priamu reklamu.
- d) Scény nemajú žiadny vplyv, keďže divák nerozumie tomu ako funguje reklamné umiestňovanie produktov do seriálových scén.

Odpoveď:

Časti argumentu - spájačka

V tejto úlohe sa naučíš, aké sú tri časti silného a presvedčivého argumentu.

Argument je súbor myšlienok, ktoré používame na to, aby sme presvedčili niekoho o niečom alebo mu ukázali svoj názor.

V Slovenskej debatnej asociácii učíme, že argument sa skladá z troch častí:

1. **Tvrdenie** - jednoduchá hlavná myšlienka argumentu. Zvyčajne je to krátka a jasná veta, ktorá hovorí, čo sa argument snaží dokázať.
2. **Vysvetlenie** - najdlhšia časť argumentu, ktorá vysvetľuje, ako a prečo tvrdenie platí. Popisuje, ako jednotlivé fakty a udalosti spolu súvisia. Vysvetlenie odpovedá na otázku "Prečo?" a pomáha pochopiť logiku argumentu.
3. **Dôkaz** - ukazuje, že vysvetlenie je pravdivé aj v reálnom svete. Podporuje argument faktami, dátami alebo príkladmi z reality.

Prečítaj si časti argumentu o tom, že školské uniformy by mali byť povinné, a zorad' ich do správneho poradia:

Tvrdenie	Žiaci sú často povrchní a vedia sa posmievat' spolužiakom za veci, ktoré nevedia ovplyvniť, ako napríklad oblečenie. Chudobnejšie deti si nemôžu dovoliť drahé veci, a preto sú často terčom šikany. Školské uniformy by tento problém vyriešili, pretože by všetci mali rovnaké oblečenie, čím by zmizol jeden z hlavných dôvodov šikany.
Vysvetlenie	Alison Bodine z Texaskej univerzity v roku 2003 vydala výskum, v ktorom zistila, že po zavedení povinných uniforiem takmer všetci žiaci tvrdili, že ich najväčšou výhodou je menej vysmievania. Tvrdili to dokonca aj tí, ktorí boli proti povinným uniformám!
Dôkaz	Mali by byť zavedené školské uniformy, lebo sa tým predíde šikane medzi žiakmi.

Odpoveď:

Napiš vlastný argument

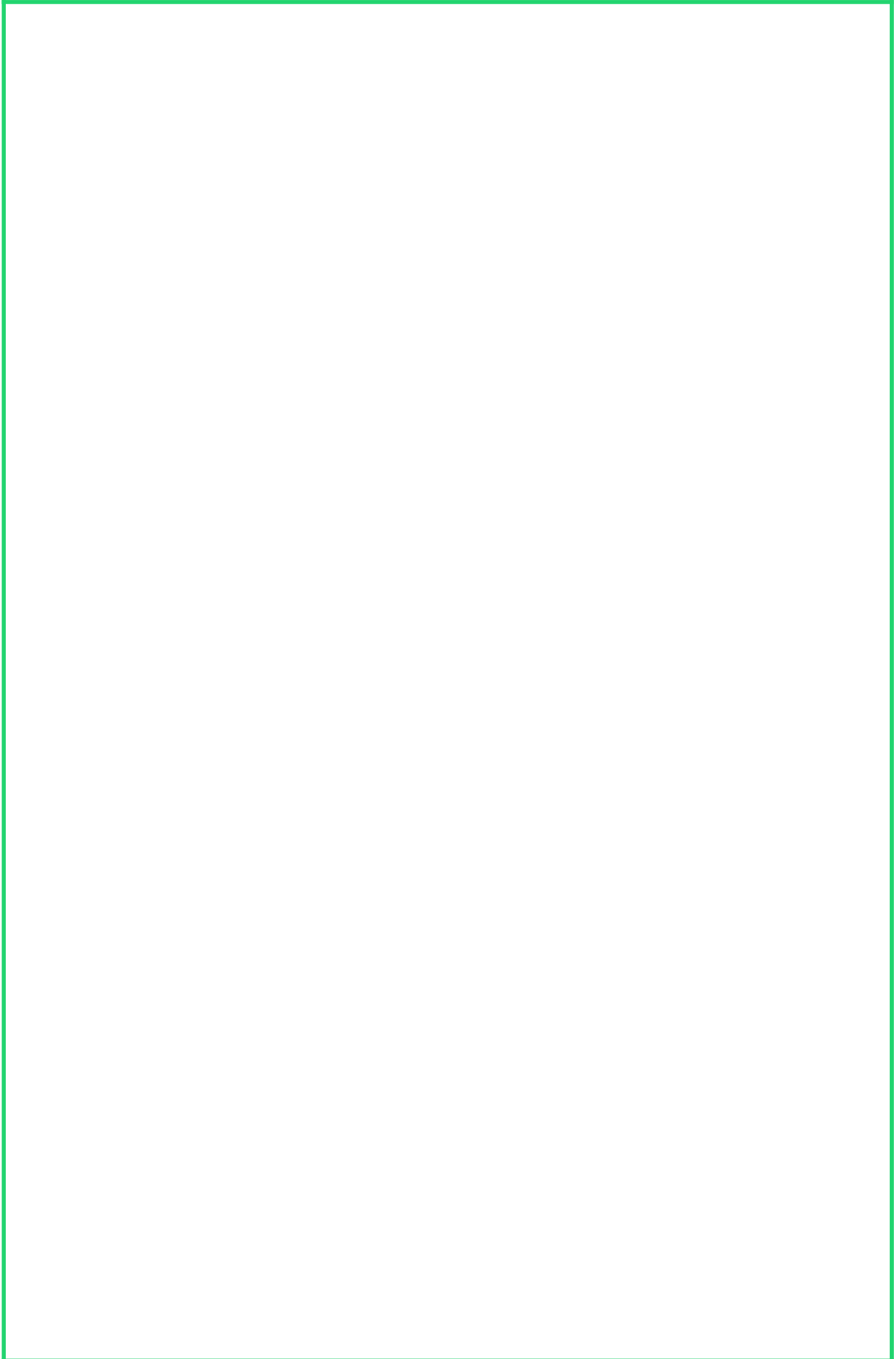
? Napiš vlastný argument na túto tému:

Mobilné telefóny by mali byť na základných školách zakázané.

Pravidlá písania argumentu:

- Môžeš si vybrať, či s danou témou súhlasíš alebo nesúhlasíš.
- Argument by mal obsahovať tvrdenie, vysvetlenie a dôkaz.
- Zameraj sa na jednu myšlienku a tú rozvi do hĺbky. Neodporúčame miešať v jednom argumente veľa rôznych myšlienok.
- Pri dôkaze uveď zdroj svojej informácie (stačí link).
- Argument by mal mať maximálne 200 slov.
- Argument musíš napísať samostatne, je zakázané kopírovať text z iných stránok alebo z ChatGPT.

Odpoveď:

Hodnotenie:

Kategória	Body	Detailnejšie kritériá hodnotenia
Tvrdenie	0-1 b	Má argument jasne stanovené tvrdenie na začiatku?
Vysvetlenie	0-3 b	<p>Má argument vysvetlenie, alebo zostáva na rovine tvrdenia?</p> <p>Nadväzuje vysvetlenie na tvrdenie? Existuje jasná spojitosť medzi tvrdením a vysvetlením?</p> <p>Ako rozsiahle je toto vysvetlenie? Sú všetky kroky v príčinnno-výsledkovom reťazci dostatočne vysvetlené? Nachádzajú sa v argumente logické skoky a diery vo vysvetlení?</p> <p>Nachádzajú sa v argumente kontradikcie (protirečenia)?</p> <p>Nachádzajú sa v argumente logické chyby?</p>
Dôkaz	0-2 b	<p>Nachádza sa v argumente dôkaz?</p> <p>Podporuje tento dôkaz vysvetlenie? Existuje link medzi vysvetlením a dôkazom?</p> <p>Je dôkaz dostatočne vysvetlený a pochopiteľný?</p> <p>Je uvedený zdroj dôkazu?</p> <p>Je tento zdroj dôveryhodný?</p>
Stratégia	0-3b	<p>Súvisí tento argument s témou?</p> <p>Je to jeden z kľúčových argumentov alebo ide skôr o okrajový a menej dôležitý bod?</p>

Štýl	0-1b	(Gramatické chyby a preklepy nehodnotíme, pokiaľ je text čitateľný.) Je po prvom prečítaní jasné, čo sa autor snažil povedať? Pomáha štýl a výber slov obsahu argumentu, alebo mu skôr škodí? Číta sa argument príjemne? Aký dojem zanechal argument po prečítaní?
Rozsah	0-1b	Držal sa argument rozsahu max. 200 slov?

Otázky, pripomienky, sťažnosti

V Slovenskej debatnej asociácii chceme, aby bola Olympiáda kritického myslenia spravodlivá a transparentná súťaž. Preto sme poskytli detailný a exaktný popis procesu bodovania všetkým účastníkom a účastníčkam.

V prípade, že s niečím nesúhlasíte, máte sťažnosť alebo sa len chcete na niečo opýtať, neváhajte nás kontaktovať: okm@sda.sk